

YÖN

**ROTATİFE
KARŞI
KALEM**

**ÇETİN
ALTAN**

TÜSTAV

Doğu Anadolu meselemiz

Doğu Anadolu problemleri hususunda YÖN dergisi zaman zaman bazı incelemelere yer vermekte, meselelerin önemini belirtmektedir. Bu arada 18 Aralık 1964 tarih ve 90 sayılı Yön dergisinde geniş bir etüdü daha memnuniyetle okuduk. Bu ilmi ve objektif görüşleri yansıtan incelemeyi hürmetle karşıyoruz. Ancak, birkaç noktayı belirtmek gereğini duyduk.

1 — Türkiye'nin sosyal yapısına tarımsal ekonomi yanında, yeterli kadar gelişmemiş kapitalist bir doku hakimdir. Bu durum bölge-lere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Meselâ: Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da hâkim sınıf daha çok derebeylik ilişkilerinin galip geldiği iktisadî tarzındadır. Gaziantep, Diyarbakır, Erzurum, Malatya gibi illerin dışında burjuvazi; Batı Anadolu'daki kadar gelişmediği gibi, feodal düzen karşısında tarihî devrimci yönünü de taşımamaktadır. Bu bölgede en ilginç husus burjuvazi ile feodalizmin iç içe ve beraber oluşlarıdır. Orneğin, Vanda Kinyas Kartal geniş arazi sahibi, Burukan aşiret reisi, müteahhit, otel sahibi, kömür işletmecisi, petrol bayii, yün alım satıcısı ve buna benzer birçok kârli işlerin yürütücüsüdür. Bu ekonomik hâkimiyetin yanında binlerce Burukanlının oyuna sahiptir. Diyarbakır'da Vefik Pirinççi-öğlü hem toprak ağası, hem de şehirde tezgâhını kurmuş bir un fabrikatörüdür. Bu durum sonucu politik güçlerin büyük bir kanadadır. Gene Cemiloğulları ailesi hem birkaç köy sahibidir ve hem de burjuva ilişkilerini o kadar ileri götürmüşlerdir ki, Diyarbakır gibi bir ilin belediye başkanlığını ellerine geçirmişlerdir. Eczacılık, belediye reislikleri, ticaretler ve bunlarla paralel giden büyük toprak ağalığı sonucu politik hâkimiyet. İşte Azizogulları ailesinin sosyal durumları, Urfada Hasan Oral dışı, müteahhit, tüccar ve birkaç köyü olan bir toprak ağasıdır. Yine Urfada büyük toprak

sahibi Osman Ağan, traktör parçası satıcısı, yağ ve hububat alım satıcısıdır. İkisinin de kuvvetli politik güçleri olup Oral D.P. mebusu ve Ağan haften Urfa mebusudur.

2 — Sosyal ve ekonomik yapı böyle olunca, bütün gelir kaynaklarının istikametleri bu sınıfın çıkarına uygun olacaktır. Devletin kredileri, tohumlukları, sulama kanalları ve buna benzer imtiyazlardan başta onlar yararlanmaktadır. 2 — Hükümetler, zaman zaman ağalığı tasfiye etmek çabaları göstermişlerse de esasta onlara yaşamalarını ve kuvvetlenmelerini sağlamışlardır. Devlet memuru ve jandarma ağaya misafir olmuş, onu halka üstün görmüş ve halkın üzerindeki baskılarında onların yanında yer almıştır.

3 — Aşiretler hakkında genel mütalâda, yazıda belirtilen hususlara paralel bir durumdadır. Yalnız şeyhlik bakımından unutulduğunu zannettiğimiz bir husus vardır. O da temelde birleşmiş olmalarına rağmen; nüfuz muntakaları mevzuunda zaman zaman ihtilâfa düşmeleridir. Orneğin Bitlis muntakasını sömüren eski D.P. mebusu Şeyh Selâhaddin İnan yine Bitlis'li Şeyh Kasım Küfrevi'ye karşıdır. Küfrevi'lerle Şeyh Ali Rıza Fırat'ların nüfuz muntakaları belirli bir hudut, hem de il hudutlarına benzer bir kesinlikte olup daimi çatışma halinde değildir. Fakat sömürücü hareketlerinde birleştikleri gibi yanlarına ağaları da almaktadırlar. Bunun en bâriz ve kesin örneği Diyarbakır'da Şeyhlerle ağaların omuz omuza ve beraber oluşlarıdır. Uyanık Kulp Müftüsü M. Emin Bozarlan'ın (İslâmiyet Açısından Şeyhlik ve Ağalık) adlı eseri bu sömürücü iktidarın dayanışmasını çok net olarak işlemiştir. Şimdi Doğunun bütün problemlerini teker teker ve ayrıntıları ile izaha girişmeden genel hatları ile çözüm yollarına göstermeğe çalışalım.

A — YÖN'deki incelemede belirtilen «Değişme üretim düzeninde bir değişiklik meydana getirmekle olabilecektir» tezi doğrudur. Ancak bunun için köklü dönüşümlerden olan toprak reformu şarttır. Bu reform halkın yararına bir reform olup ağaların istediği tarım reformu olmamalıdır. Böylece şeyhlerin, ağaların sömürdükleri geniş halk kitleleri ekonomik ve

hem de siyasî serbestiyeye kavuşmuş olacaktır.

B — Tarım kesimindeki fazlalığı kabul edecek; bölgenin ekonomik gerçeklerine uygun bir sanayileşmeye büyük öncelik verilmelidir. Sanayideki ilerilik kendi bünyesinde gabül bir uyum ve eğitim ihtiva ettiğinden bölgenin sosyal uyanışı da hızlanacaktır.

C — Bölge halkına şimdiye kadar yapılageldiği gibi safsata şeklindeki hikâyeler empoze edilmiyere; kültürüne, diline, an'anesine hürmet ve bunların geliştirilmesine çalışılmalıdır.

D — Beş yıllık program ve plânlarda özel teşebbüse doğuda yapılageldiği gibi muafiyet tanınmasında yatırım yapılıncaya kadar yatırım yapılmamıştır. Diğer taraftan orada palazlanan sermayedarlar da İstanbul ve İzmir gibi sanayi merkezlerine kaçmak eğilimindedirler. Genel çıkamazları yanında bu gibi mahzuruları da nazara alıncısa, Doğuyu ancak halktan yana bir devletçiliğin kurtaracağı meydana çıkar.

E — Eğitime verilecek değer daima büyük bir önem taşımaktadır. Fakat bölgede sanayileşme, toprak reformu ve ağalığın tasfiyesi yapılmadığı müddetçe istenen netice sağlanamayacaktır. Bu çareler bir bütün ve birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Yalnız başına olunca gerekeni verememektedirler.

Ali Güçlü

Türk kadını

Sayın Celile Cem,

12 Şubat 1965 tarihli YÖN'de çıkan yazınıza okuyunca cemiyetimizde özgür düşünebilen, memleket gerçeklerini köşelerinden izleyebilen bayanların bulunduğunu öğrenmekten büyük bir gurur ve kıvanç duydum.

Gazetelerin, mecmuaların özene bezene bastıkları resimlere, dedikodu sayfalarına baktıkça memleketimiz namına endişe duymadan edemiyorum. Nedir bu hamamlardaki eski zaman özlemi? Yardım derneklerinin faaliyetlerini kına geceleri, eski zaman düğünleri, zerde pilâvları teşkil etmekte. Yurt dışında hamamlarımızın yurdumuzu temsili ve tanıtmaya da başka bir âlem. Resimlere bakıyoruz, şalvarlı, altın fesler giymiş mangallarda kahve pişiriyorlar.

SAKSAĞANIN KUYRUGU

Karadeniz ufkunda bir kazık yükseliyor
Dörtüzüelli milyoneuk iç edilmiş deniyor
Nidek devlet parası ekmek gibi yeniyor

Üç milyarlık bir işte bu kadar kazık olur
Dam üstünde saksığan kazmayı beline vur

Dosdoğru yürüyoruz yapmadan sağ ile sol
Milyoner yaratmış kalkınmaya giden yol
Parayı veren devlet edemezmiş kontrol

Demek kalkınma plân hep kontrolsuz olur
Dam üstünde saksığan kazmayı beline vur

Milyonlar uçuyormuş el altından ne çıkar
Devlet malı denizdir ne dibi ne sonu var
Herkes gözünü dikmiş bu sığ denize bakar

Kimse düşünmez şunu: «Birikmeyen su kurur»
Dam üstünde saksığan kazmayı beline vur

Kapıldık gidiyoruz özel sektör arkına
Milletçe boyun eğdik şu feleğin çarkına
Canım ülke dört yönden döndü kazık parkına

Devlet ana yıllardır yabancıya yapar kur
Dam üstünde saksığan kazmayı beline vur.

Mehmet AYHAN

Sergi diyorlar: dizi dizi kaftanlar.
Defile diyorlar: yine şalvarlar, yine şalvarlar v.s. Halbuki «Altı kaval, üstü şifane olan bir kıyafet ne millidir ve ne de milletlerarasıdır» diyen Atatürk, kadınlarımız için ne güzel sözler söylemiş ve onlardan neler beklemiştir.

Millet böyle bir eskilik özlemi içinde kıvrandıktan Kurtuluş Savaşı'nın ve Atatürk Devrimleri'nin değerini idrak edilmemiş olmuyor mu?

Memleket meselelerinin sıcak odalarda viski içerek, pasta yiyecek ve pahalı elbiseler giyerek halledilemeyeceğini kadınlarımız anladığı gün, memleketimizin ha-

kiki bir kalkınma devrine gireceğine inanıyorum. Gayemiz eski zamanlarda Türk kadınının nasıl bir zillet altında, kafes arkasında ve kocasının karlıları ile bir arada yaşamaya mecbur bir süs eşyası olduğunu yabancıların gözleri önüne sermek ve bunu kendimize eğilence yapmak olmamalıdır. Çünkü geçmiş Türk kadını için utanç vericidir.

Modern kadının tek arzusu milletini eşitlik içinde yükselmesinde bir parça da olsa yardımcı rol oynamak olmalıdır.

Üzerine sayfalar dolusu yazılabilecek bu derde değindiğinizden dolayı sizi candan tebrik ederim.
Nermin Şengül — Kalecik

YEŞİL RENKLİ NAMUS GAZİ

AZİZ NESİN'in
yeni kitabı çıktı

160 SAYFA — 12 HİKÂYE — 5 LİRA

DÜŞÜN YAYINEVİ — Cağaloğlu, Nuruosmaniye Atasaray No: 206 - İST.
(Yön — 020)

REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!

BASIN İLAN KURUMU

YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.

Genel Müdürlük:

Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No: 1
İstanbul

Telefon: 27 66 00 - 27 66 01

Telegraf adresi: BASINKURUMU

BASIN — 2516

SAYFA

HAFTALIK FIKIR VE SAN'AT GAZETESİ

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA
Telefon: 17 69 89. — İstanbul Bürosu (Satış - İlan ve Abone İşleri): Molafeneri sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

Bir yıllık (32 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 39.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dir. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dir.

Beher sütünde santim 25.— T.L. dir. Sürekli çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlan ve reklâmın yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

YÖN, 5 MART 1965

BAKIŞ

Basında Kapitalizm

Program tartışmaları, yeni Hükümetin görüşleri hakkında en ufak açıklık getirmedir. CHP sözcülerinin soru bombardımanı cevapsız kaldı. Başbakan Örgüplü, İnönü'nün, «dışarının, madenlerimizin milli menfaatlerimize aykırı şekilde istismarına yol açabilecek teşebbüslerine karşı çok dikkatli bulunma» ve «yerli petrolün korunması ve petrol fiyatlarının indirilmesi amacıyla girişilmiş teşebbüsleri devam ettirme» tavsiyelerini dahi boş sözlerle geçiştirdi. İki gün süren tartışmalarda öğrenilebilen tek husus, Hükümetin Toprak Reformu tasarısını, seçimlerden önce kanunlaştırmaya niyetli bulunmadığı oldu. Bu sebeple Hükümet programı üzerinde fazla durmaya değmez. Fakat Türkiye'de önemle üzerinde durulması gereken başka olaylar cereyan etmektedir. Basındaki hızlı kapitalist gelişme, bu olaylardan biridir. Onbeş yıl öncesini düşününüz, gazeteler meslekten yetişme patronlara ait az masraflı, ufak işletmelerdi. Şimdi gazeteler, meslek dışı patronların elinde, yüzlerce insan çalıştıran büyük sanayi hâline gelmiştir. Küçük gazeteler yıkılmaktadır. Kapitalizmin insafsız kanunu işlemekte, büyük bahklar küçük bahkları yutmaktadır. Sayıları gittikçe azalan küçükler, resmî ilânlar ve yetkili kurum tarafından gösterilen çeşitli müsamahalara sayesinde ayakta durabilseler dahi, okunmaz olmuşlardır. Türk basın piyasası 4 - 5 büyük gazetenin elindedir. Yakında bir iki patron bütün basın piyasasına hâkim olacaktır. Pazarın yarısı, şimdiden tek bir firmanın elindedir.

Basındaki hızlı kapitalist gelişme, fikir özgürlüğünü yok edici bütün mahzurları beraberinde getirmektedir. Kapitalizmin fikir özgürlüğü, paranın özgürlüğü demektir. Şimdiye kadar basın özgürlüğünü daha çok devlet baskısına karşı korumak eğilimindeydik. Hâlen para baskısı, devlet baskısı kadar tehlikeli olmaya başlamıştır.

Bir defa, gazete çıkarmak artık milyonlara ihtiyaç göstermektedir. Nitekim anonim şirketler gelmektedir. Bâbîlî gazeteci olmayan milyonların eline düşmektedir. Bu değişikliğin ilk sonucu, yazar ve muhabirlerin, patronların ve diğer meclislerinin hoşlarına gitmeyen haber ve yazıları yayımlanması olmuştur. Bazı Batı ülkelerinde, bir gazetecinin düşünmediği şeyleri yazmaya zorlanıyorsa, serbestliği takdirde çok zengin bir zenginlikle işini terkedebileceği bazı mevzuatında yer almıştır. Bu durum pek değişmemiştir. Zira bütün basın kapitalistlerin elinde olduğu için, kapitalizmde olmayan bir gazeteci, işini bırakacağı zaman işsiz kalacağını beklemektedir. Ancak piyasada çok sayıda büyük kabiliyetler, o da bir zamanlar kadar ve belli olmayan bir süre için, patronların müsamahalasına başvurulabilmektedirler.

KAPITALİZMİN KESİLİMLERİ

Bununla beraber, milyonlarca patrone sahip ufak meclislerin basını, bazı kabiliyetli tehdit eden bazı ufak kabiliyetli güçlerinde...

mayabilir. Basını, patronun mülkiyet hakkından çok, basın kurumlarının kapitalist düzendeki işleyiş şekli tehdit etmektedir. Gazete, Batıda olduğu gibi Türkiye'de de maliyetinden çok aşağı fiyata satılan bir ticarî emtia hâline gelmiştir. Özellikle büyük gazeteler, reklâmlarla yaşamakta ve reklâmlar sayesinde milyonlarca lira kâr sağlamaktadırlar. Onun içindir ki, büyük gazetelerin patronları, isteseler de istemeseler de, reklâmları veren bir avuç kapitalistin emrine girmektedirler. Büyük gazetenin gerçek sahibi, kapitalist sınıftır. Bu sebeptendir ki, gazeteler, kapitalizmin ve kapitalistlerin aleyhine fazla bir şey yazamazlar, aksine onları övmeye fırsatını ararlar. Böylece devlete karşı nisbeten özgürlüğünü kazanan basın, paranın karşısında özgürlüğünü yitirmektedir.

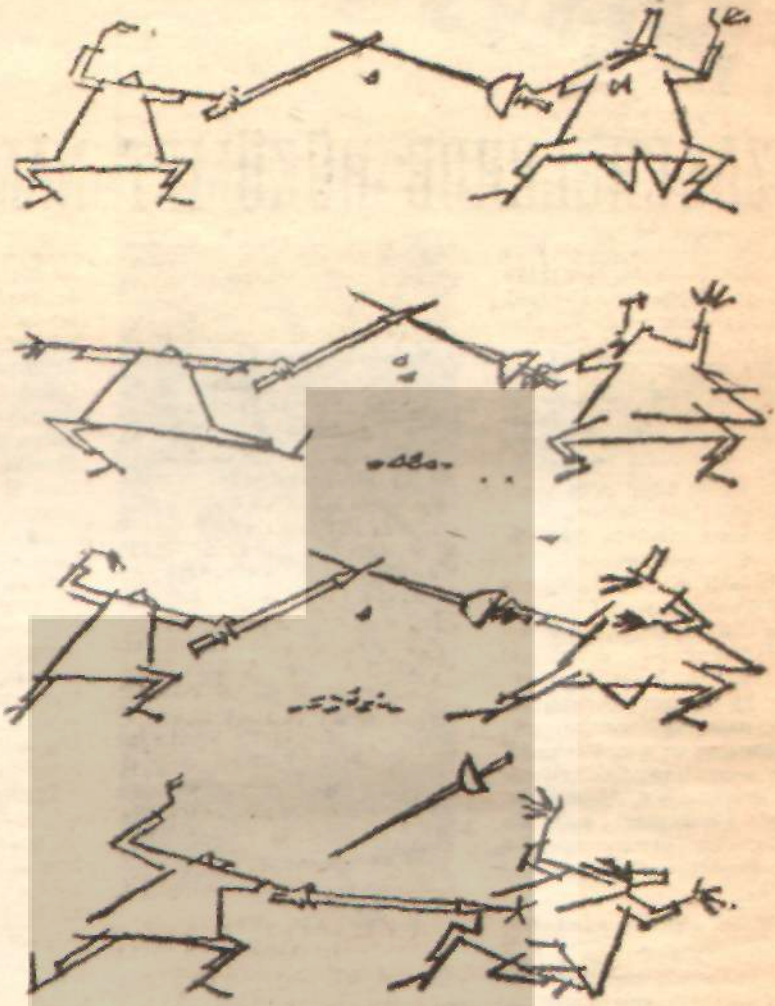
Bugün bizde de, basını gittikçe artan ölçüde kontrol altında tutmaya heveslenen bir kapitalist sınıf yetişmiştir. Büyük basın, resmî ilânlarla fazla iltifat etmemektedir. Devlet teşebbüsleri reklâmları gazeteler için hâlâ önemli bir gelir kaynağıysa da, bunların çoğu politikacılarımız gibi, kapitalizmin türküsünü çağırılmaktadır. Meselâ devlet parası ve garantisiz kurulmuş üç milyarlık Ereğli Demir - Çelik'in kapitalizmi savunmak için nasıl milyonlarca lira akıttığı hatırlardadır. Söзде özel teşebbüs olan bir İş Bankası, kapitalizmin kalesidir.

Bir kapitalist sınıf, memleket ekonomisinin büyük kısmına el koymuştur. Dev petrol şirketleri, yerli ve yabancı sanayi, bankalar, ithalâtçılar v.s. Türkiye'nin reklâm piyasasını ellerinde tutmaktadırlar. Sayısı bir kaç yüzü aşmayan, sırtını Sam Amcaya dayamış yerli ve yabancı kapitalistler, bir gazete için zengin de edebilirler, iflâs da ettirebilirler.

Şimdi hamle yapan büyük bir gazeteyi düşününüz: Tesislerini yenilemiştir. Bankalara milyonlarca lira borçlanmıştır. Güçlüklerini yenebilmek ve yatırımın karşılığını alabilmek için bütün ümidi, reklâm gelirlerini arttırabilmektir. Böyle bir gazetenin bağımsızlığı, reklâm ve kredi piyasasında söz sahibi olanların lütfuna ve müsamahasına kalmıştır. Büyük gazetelerin bu gerçek patronları, isterlerse gazetenin fikriyatını değiştirebilirler ve hoşlanmadıkları yazarları uzaklaştırabilirler. Tehlikeli sayılan çok tutulmuş bağımsız yazarlar, reklâm gelirlerini ve kredi imkanlarını arttırmak için bir pazarlık konusu yapılabilir. Zira kapitalizmde her şey paradır.

HALKI UYUTMA YARIŞI

Hikâye, gazetelerin kapitalizmin savunucusu hâline gelmesiyle bitmemektedir. Reklâm, kapitalizmin türküsünü çığırın gazeteler arasında tiraja göre dağıtılır. Kim satışı yükseltirse ilân gelirini artırır. Bu sebeple, bir kaç yıldır memleketimizde de korkunç bir tiraj yarışı başlamıştır. Tiraj yarışı, sansasyonel haber demektir. Gazeteleri dolduran aşk cinayetleri, Liz Taylor'un hovardalıkları, fuhuş yapan üniversiteli kız hikâyeleri, çıplak resim ticareti, din

TURHAN

tefrikaları gibi haber, yazı ve resimler tiraj yarışının kaçınılmaz sonucudur. Tiraj peşindeki gazeteler, okuyucu kaçırmamak için, halkın muhafazakar eğilimlerine uygun şekilde davranmaya dikkat ederler. Halkı uyarmak yerine, nabza göre şerbet vermeyi uygun bulurlar. Tiraj ve reklâm yarışı, halkın uyutulmasına ve çocuk kalmasına yol açar. Halkın fikri gıdasını Süreyyalar, Dibalar, Mandy'ler, Liz'ler, aşklar, cinayetler teşkil eder.

Halka böyle bir fikri gıdanın kasıtlı olarak verildiğini söyleyenler eksik değildir. Bunlara göre, halkın masallarla uyutulmasının nedeni, onun gerçekleri görüp sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin giderilmesi için mücadele etmesini önlemektir. Böyle bir maksat olmasa dahi, tiraj ve kâr peşindeki kapitalist basının, halkı fikren kısırlaştırdığı ve çocuklaştırdığı muhakkaktır.

İnsanı insanlıktan uzaklaştıran böyle bir gidiş, basın özgürlüğünü yoketmeden nasıl önlenir? İlk bakışta sendikaların ve sosyal görüşlü siyasi partilerin çıkaracakları gündelik gazetelerle dengeyi sağlanabileceği düşünülebilir. Fakat Batı ülkelerindeki denemeler, sendika ve partilerin kamu oyunu etkileyebilecek büyük tirajlı gazetelere sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. Kapitalist basın, bu tip yayın organlarının gelişmesini kolaylıkla önleyebilmektedir. Öyle görünür ki, kapitalist düzen içinde basını kapitalizmin pençe-

«Hieroglif» ten

sinden kurtarmak imkânsız bir işittir. Bununla beraber, dürüst politikacılar, yazarlar ve düşünürler, kapitalist düzen içinde de basın özgürlüğünü kurtarmak için çareler araştırır dururlar. Bunun son örneklerinden biri, geçenlerde Fransız aydınlarının yaptıkları bir toplantıdır.

Fransanın özgürlük ve demokrasiden yana olan en iyi beyinlerinin günlerce süren tartışmalarından sonra, basın özgürlüğünü korumak için oybirliği ile aldıkları karar şudur: «Basını para egemenliğinden kurtarmaya kararlı olarak ve bunun derinlemesine bir politik değişimi zorunlu kılacağını bilerek, bir özgür basın statüsünün hazırlanmasını temenni etmekteyiz. Bu statü, basına, temel özgürlüklere tamamen saygılı ve iktidara karşı bağımsız olarak, bir kamu görevi yapma imkânını verecektir. Önemli miktarda para sahipleri, gazete kuramıyacaklar ve yönetemeyeceklerdir. Meselâ kooperatif şeklinde uygun bir finansman sistemiyle, gazetelerin maddî varlığı garanti altına alınabilir ve onların yalnızca yazı kadroları ile okuyucularının kontrolü altında bağımsız kalmaları sağlanabilir. Ayrıca gazetelerin, fikir özgürlüğüne ve bağımsızlığına aykırı davranışları önlemek için, reklâm şirketlerine karşı tedbirler alınmalıdır. Bundan başka, ekonomik güce karşı gazetelerin bağımsızlığını koruyan kurallara uyulmasını sağlamak amacıyla, bir hakem kurulunun teşkili düşünülebilir.»

Doğan Avcıoğlu

HÜKÜMET PROGRAMI

MÜZAKERELERDE HÜKÜMET NAMEVCUTTU!..

Millet Meclisinde Hükümet programına yönelik teklifleri cevaplandıran Başbakan Uğüplü, protokole ve programda yer alan yıldızlı sözleri bir defa daha tekrarlamakla yetindi. Gerek protokole, gerekse programda söylenmiş hic bir şey yoktu. Yeni İstanbul'da Necip Fazıl, «Tek cümleyle program» adlı kısa yazısında, programı en iyi tahlil eden yazar oldu: «Uğüplü'nün Mecliste konuşması bir sesle okuduğu, bazı durak yerleri (yaşa), (varol) nidalarıyla noktalı program, alışılmış klişe ve jübillerin sergilendiği, bazı hastalık isimlerini bilen, fakat tedavileri mevzuunda tek yol göstermeyen, Mahmut Paşa vitrinlerindeki bayram çocuklarına mahsus paşa üniformaları gibi bütün sırmaları ve nişanları yerinde, ama mesnet ve hakikati namevcut, tarafsız bir hükümetin, her tarafa yürütülmesi mümkün ve hiçbir adım atılmayacağı muhakkak, kitabet vazifesinden ibarettir.»

CHP sözcüleri İnönü ve Feyziöğlü, yeni bir tip muhalefet örneği vererek, hükümeti görüşlerini açık seçik ortaya koymaya zorladılar. İnönü ve Feyziöğlü «Toprak reformuna mâdem taraftarsınız, tasarıyı Karma Komisyonunda görüşüp, derhal elbirliğiyle hemen çıkartalım» diyorlardı. İnönü, yerli petrolün korunması ve petrol fiyatlarının indirilmesi için girişilen teşebbüslere, yeni hükümetin devam edip etmeyeceğini öğrenmek istiyordu. Hükümetin, Maden Kanunu hazırlıkları hakkındaki görüşünü soruyor ve yeni ekibe «dışardan madenlerimizin millî menfaatlerimize aykırı şekilde istismarına yol açabilecek teşebbüslere karşı uyanık bulun-

Süleyman Demirel
«Söz gütmüşse...»

sunuz? Komisyondaki Emlak Vergisi tasarısını kanunlaştıracağız mı?

● Yüksek gelir gruplarının vergi kaçakçılığını önleyecek ne tedbirler alacaksınız? Bu yolda alınıp, servet beyanı, vergi açıklaması, gider beyanı tedbirleri hakkında görüşleriniz nelerdir?

● Kalkınma Planını değiştirecek misiniz? Değiştirme düşünülüyorsa, hangi istikamette olacaktır?

● «Devletçilik şahsi teşebbüsün bittiği yerde başlar» diyorsunuz. Meselâ, özel sektörün başarı gösterdiği tekstil alanında devlet fabrikalarının özel teşebbüse devrine taraftar mısınız? Yoksa bu alanda, bundan sonraki devlet yatırımlarını durdurma düşüncesinde misiniz? Çeşitli illerde devlet eliyle kurulması kararlaştırılmış tekstil fabrikalarından vaz mı geçeceksiniz? Adalet Bakanı, bütçe müzakerelerinde CKMP sözcüsü olarak, petrolün ve Demir-Çelik'in devletleştirilmesini istedi, görüşünüz? Madenler ne olacak?

● Toprak Reformu Tasarısının geçici komisyonu erkünden yana mısınız?

● Toplum kalkınmasına halkın gönüllü katılmasını teşvik ediyor musunuz?

● Nüfus planlaması hakkında görüşünüz nedir?

● TRT Kanunu değiştirilecek midir?

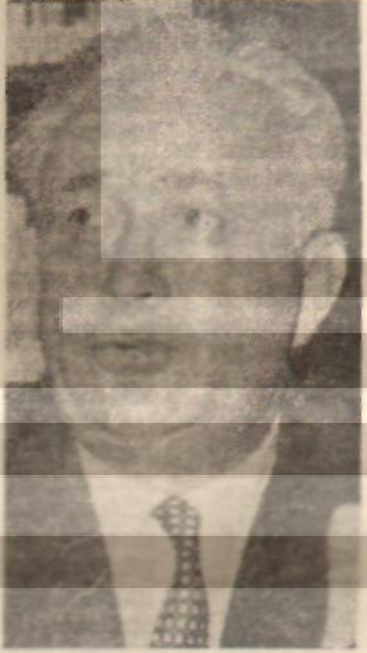
● Soyutlarla imzalanan Kültür Anlaşması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Hükümet Başkanı bu soruların hiçbirini cevaplandırmadı. «Bakan arkadaşlarımız, bütçe müzakereleri sırasında görüşlerini açıklayacaklar» demekle yetindi. Yalnız Uğüplü'nün konuşmasında «Komisyonlar» tabirini kullanması, hükümetin toprak reformunu bu dönemde çıkartmaya niyetli olmadığını açıkça ortaya koydu. Herkesin toprak reformu edebiyatı yapmasına rağmen, hükümet, mevcut reform tasarısını kanunlaştırmaya arzulu değildir. Öteki liderler ise, başta Bölükbaşı ve Ahmet Öğüz olmak üzere, Radyo'dan yayın imkânını bol bol tüketip yaparak değerlendirmeye çalıştılar. Partizanlık suçlamaları altındaki zavallı Radyo, bir sürü ma-

hâlde kahvesi dedikodusunu saatler boyu yayınlamak zorunda kaldı. Yeni ekibin fiili lideri Demirel ise sustu.

Dedikoduların en tatlısı Toprak Reformuyla ilgili oluydu. Alican, İkinci İnönü Hükümeti sırasında hazırlanan tasarının bugüne kadar neden geciktirildiğini soruyordu. Feyziöğlü, YTP'li Tarım Bakanı İzmen'in samimiyetle hazırladığı reform tasarısının Bakanlar Kurulunda görüşülmesinin Alican tarafından nasıl önlendiğini anlatıyordu. Bölükbaşı, CHP 27 yıllık iktidarı devrinde neden bu işi gerçekleştirmedi görüşünü ortaya atıyordu. Ama «Geçmiş bırakalım. Madem hepimiz toprak reformundan yanayız, kanunu hemen çıkartalım» deyince, koalisyon ekibi, «İşi aceleyle getirmiyelim» gerekçesiyle kaçıyorlardı.

Tartışmaların en ilgi çekici tarafı, 3,5 yıllık pek başarılı sayılmıyacak bir iktidar devresinden hemen sonra, CHP'nin hesap sorabilme durumunda kalabilmesiydi. Yeni iktidarın ağır toplarının CHP hükümetlerine yönelttikleri tenkidler pek sudandı ve kolayca cevaplandırıldı. Ama yeni ekip, onu koltağında rahat oturmaya niyetli gözükmeyen CHP'nin soru bombardımanları karşısında sarsın ve cevapsız kaldı.

Ekrem Alican
Reform toprağa gömüldü.

Madenci Mr. Ely'nin Mukavelesi

Bugünlerde yeni Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı, hükümetin maden kaynaklarımızı koruma konusundaki tutumunu hakkında ipucu verecek ufak bir karar almak durumunda. Karar, yarım milyon liradan fazla ücret karşılığı, Petrol Kanununun eşî bir Maden Kanunu Tasarısı hazırlayan Mr. Ely'nin mukavelesinin uzatılmasıyla ilgiliydi. Maliye Bakanlığı, kapitülasyon tasarısı hazırlayıcısına 10 bin dolar daha verilerek, mukavelesinin uzatılmasını teklif etmekteydi. Eski Bakan Hüdaî Oral, teklifi reddetme kararındaydı. Yeni Bakanın tutumu ise, meçhuldür.

Mr. Ely tasarısının hazırlanmasını âdeta empoze eden A.I.D. ise, sabırsızlanmaktadır. Nitekim bakır madenlerimize talip çıkan ba-

Başbakan Suat Hayri Uğüplü
Yıldızlı sözlerden ibaret bir program.

zı yabancı şirketlerin taleplerine cevap verilmediği halde, A.I.D. bir mektupla «bu taleplerin karşılanmasından duyduğu memnuniyeti» belirterek, yetkilileri etkileme çabasında. Yeni Bakan, bu baskılara karşı koyamadığı takdirde, çok kötü bir puanla işe başlamış olacaktır.

Mr. Grant dikkat!

İşverenler tarafından tertiplenen bir toplu sözleşme seminerinde konuşan AID Direktörü James P. Grant, işverenlere nasihatlerde bulundu. Grant'a göre, sanayileşmek için yabancı sermaye şart, yabancı sermaye çekmek için de çalışma saatleri yüksek, ücretler ise düşük tutulmalı. Grant, «İş ve işçi münasebetlerini yürütürken, iş teşebbüsünüzün yatırımlarınız üzerinden müessir bir gelir nisbetini temin etmesini mümkün kılmak üzere (yani yüksek kâr sağlayacak şekilde) işletmenizin haklarını şiddetle korumanız lazımdır» diyor. Yüksek kâr, düşük ücret, aşırı çalışma... Amerikan hükümetinin memuru, bunu gerçekleştirmek için «hakların şiddetle korunması» nı tavsiye ediyordu. Az gelişmiş ülkelerde yabancı sermayenin talebi buydu ve Mr. Grant sosyal adaleti ön planda tutan başka kalkınma yollarını tasavvur dahi edemediği için, Türkiye'de Amerikan sermayesinin resmi sözcülüğünü yapıyordu. Mr. Grant'ın sözcüleri şunları söylüyor: «Mükemmeliyetin, önümüzdeki 5 yıl içinde sanayi alanında, yüzde yüzde 14 nisbetinde bir gelişmeyi istihdaf eden gayetlerine ulaşmasını temin etmek için gerekli olan büyük sermayeleri çebedecek esasları, iş teşebbüslerinizin ortaya koyması gerekmektedir.

İş gücünüzü haftada 30 saat esasına veya işçi ücretlerini Batı Avrupa ve Birleşik Devletlerle aynı kayese edecek esaslara bağlamak hususundaki beşeri ılgıdüleriniz ne kadar kuvvetli olursa olsun, böyle yaparsanız sadece Türk endüstrisinin yavaşlamasını, ya da durmasını ve sonunda Türkiye'nin kayıplağın düşer olmasını intaç edecektir. Türk işçisinin, bir bütün olarak, eğitim durumu henüz böyle bir tazminatın, ekonomik gelişme ile âhenk içinde bulunmasını temin edecek bir produktivite seviyesine ulaşmamıştır.

İş ve işçi münasebetlerini yürütürken, iş teşebbüsünüzün, yatırımlarınız üzerinden müessir bir gelir nisbetini temin etmesini mümkün kılmak üzere, işletmenizin haklarını şiddetle korumanız lazımdır.»

«Orta Doğudaki tatlı kârlar»ın dostu Mr. Grant'ın işçi ücretleri gibi yerli ve yabancı sermayenin yüzde 100'ü aşan ve yatırımlara gitmiyerecek dış ülkelerin yolu

tutan kârları hakkındaki görüşlerini de beklemekteyiz. Fakat daha önce AID Başkanı, Türkiye'nin sosyal ve ekonomik politikasına müdahale etmekten kaçınmayı öğrenmelidir.

Petrol fiyatları

Petrol fiyatlarının indirilmesi meselesi uzamaktadır. Teknisyenlerimizin dahi meseleyi kuvvetli delillerle oğunlaştırdıkları jeri sürülemez. Petrol fiyatlarında indirim yapma hakkımız olup olmadığı konusunda dahi ilgili hukukçular hâlâ kendi aralarında tartışmaktadırlar. Şimdi, rafineriler kurulurken petrol şirketleriyle imzalanan bir «porocés - verbal» meselesi ortaya çıkmıştır. Bazı sayın hukukçularımız, bu vesikânin petrol fiyatlarının indirilmesi konusunda elimizi kolumuzu bağladığını iddia etmektedirler.

Petrol şirketleri de, başka ülkelerde indirim yapmadıkları gerekçesiyle ortaya çıkmışlardır. Efendim, sadece Almanya, İsviçre, İtalya, İsveç gibi ülkelerde dünya fiyatlarıyla satış yapıyorlarmış, zira bu ülkelerde rekabet varmış. Bunlar başka memleketlerden de ucuz petrol alıyorlarmış. Onun için oralarda ucuz satmak zorundaymışlar. Ama bu çok devam etmemiş...

Evet, yabancı şirketler, bu saçma sapan gerekçeyle, petrolü dünya fiyatlarının yüzde 35 üstünde satma hususunda ısrar etmektedirler. Fakat bu saçma sapan gerekçe, Türk hükümetine tutulacak doğru yolu da göstermektedir: Petrol ithalatında, milletlerarası kartelin insafına bağlı olmaktan kurtulmak ve kartelin rakiplerinden de mübayaa yaparak rekabeti sağlamak.

Egede tütün oyunları

Hükümet buhranı sırasında Egede dolaşan Türkiye Ziraat Odaları Birliği teknisyenleri, Seydiköy'de köylülerin devletçilik - liberalizm tartışması yaptıklarını hayretle gördüler. Köylüler, «gideler devletçiymiş, devletçi olanlar fakiri tutarlarmış. Gelenirse, liberalmiş, tüccarı tutarmış» diyorlardı. Bu, devletçilik - liberalizm tartışması piyasa açıldıktan sonra da devam etti. Egede etkili bir kampanya yürüten CHP milletvekilleri, üreticiye perişanlığının yeni hükümetin liberal politikasından jteri geldiğini uzun uzun anlattılar ve «Yerli ve yabancı alıcılara karşı zorlu bir rekabet yerine müşfik bir destekleme politikası uygulama» formülüyle ortaya çıkan Tekel Bakanın güç durumda bıraktılar. Gerçekten bu yıl Ege tütün üreticisi perişan olmuştur: Geçen yıl 14 lira olan Te-

Prof. Turhan Feyziöğlü
Cevap bekliyor

mak gerekir» tavsiyesinde bulunuyordu.

Feyziöğlü ise hükümeti soru bombardımanına tuttu:

● Bütçede açık var diyorsunuz. Açık nasıl kapatılacak? Yeni vergiler ve başka gelirler bulmaya mı güdeceksiniz, yoksa giderleri mi azaltacaksınız? Vergileme yolunu seçerseniz hangi zümreleri vergilendireceksiniz? AP programında vergi indirimlerinden söz ediyor, vergi hafifletmesini düşünüyor mu-

SOSYAL ADALET ilkesi karşısında iftira silâhi

Prof. Dr. Muammer Aksoy

Toplumun, rejimin ve bütün vatandaşların yararına olan ve artık bütün uygar âlemce benimsenmiş bulunan görüşleri savunan mâsum insanları «komünistlik iftirası ile lekeleyiş», bu insanları tanıyan, onların samimi, dürst ve yurtsever görüş ve davranışlarını takdir eden binlerce insan (hele komünizmin ne olduğunu bilmiyen kimseler) bakımından pek tehlikeli bir propaganda etkisi yaratmaktadır. Bu kimselerin birçoğu, haklı olarak «memleket ve millet için böylesine hayırlı, bu kadar insanî ve âdil olan çözümleri savunan insanlar komünist ise, komünistlik iyi bir sistem, hattâ toplumu ve milyonlarca insanı içinde bulunduğu çıkmazdan kurtaracak biricik kurtuluş yolu imiş» diye düşünebileceklerdir. Görülüyor ki, Anayasa düzenimizin ve her demokrasinin caiz saydığı ve saymak zorunda olduğu «demokratik ve sosyal görüşler»e sahip insanları (hattâ batılı anlamdaki sosyalistleri) yani yurtsever ve idealist birçok insanı komünist olarak damgalamak «komünizmi sempatik gösterme»nin, «komünizm lehine yapılacak propaganda»nın en etkili olanını teşkil eder...

Anayasa süs değildir.

Toplumların idaresinde en iyi (hiç de ilse en az kötü) olan rejim, şüphesiz ki, demokrasidir. Halk, kendi kendisini idare eder ve bir tek kişinin dahi vaz geçilmez, devredilmez haklarının varlığı samimi olarak kabul edilirse, o toplumda iç huzura ve mutluluğa ulaşmanın ilk şartları hazırlanmış demektir. İşte bunun içindir ki, hürriyet istikametindeki akımı, yüz yıllar boyunca en kanlı çabalar bile durduramamış, insanlığın büyük bir kısmı (uygar devletlerin hemen hemen hepsi) sonunda ona kavuşmuştur. Dâhileri de er geç kavuşacaktır. 1789 ihtilâlinin yarattığı büyük rüzgâr, her ülkenin üstünde esmiş, her yere faydalı tohumlarını taşımıştır. Ancak 19 uncu yüz yılın ortalarından buyana, her gün biraz daha artan açlıkla görülmüş ve biraz daha kesin surette inanılmıştır ki, insanların mutluluğa ulaştırılabilmeğe, sadece klâsik hürriyetler yetmemektedir. Maddî sıkıntı çeken, çalışma imkânları garanti altında bulunmayan, toprak sahibinin veya iş sahibinin ağzından çıkacak tek cümle ile işinde yoksun kalabilen, barınacak en küçük bir yere dahi sahip olmayan, kendisinin, karısının ve çocuklarının karnını doyuracak sıcak bir çorba ve ekmeği bile yarın bulup bulamayacağını kestiremeyen, hastalık karşısında tıbbî yardımdan tamamen yoksun sadece Tanrıya terk edilmiş bulunan insanların, «hür» olduklarını ciddi bir surette iddia edebilmeye imkân yoktur. Amerikan Cumhurbaşkanı Roosevelt, «dört hürriyet»ten söz ederken, bunlardan birini olarak da, «yoksulluktan kurtulma hürriyeti»ni saymıştır. Böylece, en açık bir surette dile getirmek istemiştir ki, «sefalet veya yoksulluk içinde bulunan kimse, aslâ hür sayılamaz!»

Oysa ki, yurdumuzda milyonlarca insan yoksulluk içindedir. Şehirlerin büyük geçekonu mahalleleri ve köylerimizin bir çoğu insan haysiyetine yararlı yaşama şartlarından mahrum yüzbinler ve milyonların acılarına sahne olmaktadır.

Demokrasinin amacı ise, bir toplumun bütün fertlerini baskıdan kurtarmak, onları insan haysiyetine yararlı şartlara kavuşturmadır. Bu, sadece zalim bir idareye (yani toplumun baskısına) karşı değil, toplum içindeki iktisadî veya sosyal düzenin yarattığı baskıya ve tabiatı doğurduğu istirap kaynaklarına karşı da bahis konusudur. Zamanımızın demokrasi anlayışı (Batının demokrasi anlayışı), demokrasiyi bir «şekil» olmaktan çıkarmış; onu «bir muhtevaya kavuşturmuş»tur. Sadece «yüzde 51 in. isledi-

ğinci yapabildiği» bir toplumda, gerçek demokrasinin var olmadığını, ancak ve ancak bir demokrasi oyununun oynandığını, bugün kabul etmeyen aklı başında devlet adamı ve hukuk bilgini artık yoktur. % 51 in, hattâ % 91 in oylarına dayansa bile, «çalıştığı veya çalışmaya hazır olduğu» halde, değil çoğunluğu, hattâ bir avuç vatandaş bile «açlığa, sefalet, hastalığa, yarına, güveni olmayan huzursuz bir yaşayışa mahkûm eden bir hukuk ve toplum düzeni» bugün artık demokrasi maskesi arkasına saklanan «demokrasi» ve hürriyet» gibi yüksek kavramlarla milleti avlamak isteyen bir «siyasî sahtekârlık» sayılmaktadır.

Aynı görüşü, yeni Anayasamız da en geniş ölçüde benimsemiştir. Bir değil çeşitli hükümlerinde, bütün vatandaşların İKTİSADİ ve SOSYAL alanda güvenliğe kavuşmasını (yarınına güvenebilmesini) sağlayacak esasları, demokrasimizin temeli olarak ilân etmiştir. 1961 Anayasası'nın 2 nci maddesinde, «demokratik ve hürriyetçi Hukuk Devletinin», aynı zamanda «SOSYAL bir Devlet» de olması lazım geldiğini, genel olarak belirtmekle de yetinmemiştir. Bundan başka, «toprak reformu», «Sosyal sigortalar», «âdil ücret esasları gibi büyük prensipler Anayasada ilân edilmiş; ve her vatandaşın «tıbbî bakım ve sağlık şartlarına uygun konuta sahip olma hakkı», «başarı öğrenim derecelerinde bile faydalanma hakkı», «iş bulma (çalışma) hakkı» ve «ücretli dinlenme hakkı» da dahil olmak üzere bütün diğer «sosyal hakları» Anayasamızda geniş ölçüde yer almıştır. Şu hükümleri de burada özellikle hatırlatmak isteriz. 10 uncu madde: «Devlet, kişinin temel hak ve hürriyetleri, fert huzurunu, sosyal adalet ve Hukuk Devleti ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır; insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlar.» 41 nci madde: «İktisadî ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve HERKES İÇİN insanlık haysiyetine yararlı bir yaşayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenlenir.» 42 nci madde: «Devlet, çalışanların insanca yaşaması ve çalışma hayatının kararlılık içinde gelişmesi için sosyal, iktisadî ve mali tedbirlerle çalışanları korur ve çalışmayı destekler; işsizliği önleyici tedbirleri alır.»

Bu hükümlerle, «sosyal adaleti gerçekleştirecek iktisadî ve sosyal bir düzenin kurulması»nı, Devletin amacı olarak ilân eden Anayasamız ve onu kabul eden Türk Milletini, bu suretle «sadece kâğıt üstünde kalan güzel sözler» sarfetmek istediğini düşü-

nebilmeğe imkân yoktur. Bütün dünyanın, önünde durulmaz bir akıma uygun olarak gittiği yol, artık «sosyal adalet yolu» olduğu «hürriyetin, ancak bu sayede tam ve gerçek bir hürriyet haline geldiği», dürüst ve insancıl herkeşçe teslim edildiği halde, hele «yoksulluklar içinde bulunan ülkemizde, böyle düşüncenin ve davranmanın, yalnız demokratik rejimin geleceği için değil, toplum olarak varlığımız bakımından bile kesin bir zorunluluk teşkil ettiği» şüphesiz iken, «memleketi değil, sadece kişisel çıkarlarını düşünen (kendî malvarlığına tapan) bazı dar kafalı insanlar, bu akıma ve Anayasamızın karşısında ısrarla yer almaktadırlar.

Kiralık kalemler ve satılmış politikacılar

Ne yazık ki, taassubun yarattığı korkunç bir anayışsızlık içine düşmüş ve «başka türlü düşünceni mahkûm etme» politikasının esiri olmuş bazı din ve siyaset yobazları da, «çıkartları için sadece memleketi değil, dünyayı bile havaya uçurmağa hazır bu kişiler»in bilerek veya bilmeden «ileti, hattâ o yuncağı olmaktadır. Bu ikinci kategorinin en iğrenç tipi, kiralık kalemler ve satın alınmış siyaset adamlarıdır. Bunlar bazan sapıklığı, «millî petrol kaynaklarından elde edilen değerlerin; kendi toplumumuzda kalmaması ve yabancı dev şirketlerin petrol kaynaklarımızı gereği gibi işletilmesine engel olma»nın önlenmesini savunan görüşleri, komünist görüşler ve bu alanda gençliğin gösterdiği uyanıklığı da komünistlerin faaliyeti olarak gösterecek kadar fleri götürebilmektedirler. Taassubdan uzak dinî inançlar, taassubdan ve menfaatten uzak siyasî görüşler, «insanları geniş görüşlülüğe toplumun ve bütün vatandaşların yararına olan prensiplerin kabulüne doğru ittiği» halde, bu her alanın ağaları (toprak ağaları, siyaset ağaları, din ağaları) sadece ve sadece, «kendilerine başkalarının kaderine hükmedebilme imkânını veren aşırı derecede üstün durumları»nı koruyabilmek için «geçer hürriyet»in, «sosyal adalet»in ve «çağdaş demokrasinin can düşmanı haline gelmiş bulunmaktadırlar. Ancak bunlar, Anayasamızın hükümlerine de dayanan «sosyal adalet prensibi» karşısına çıkırları zaman geniş halk kitlelerinin, idealist aydınların ve zinde kuvvetlerin desteğinden yoksun kalacaklarını bildikleri veya sezdikleri içindir ki, binlerce yıldır insanları fayda'ana geldiği en iğrenç silâha, yani «iftira»ya başvurmaktalardır.

Toprak reformu başta olmak üzere, sosyal adalet prensibinin gerektirdiği düzen-

TURHAN

lerle çözümün, Anayasa düzenimize ve demokratik rejime tamamen uygun düştüğü ve hattâ bunlar olmaksızın demokrasinin kitlelere mal edilmesinin (yani kuvvetli bacaklar altına yerleşmesinin) mümkün olmadığına da künmüştük. Böyle olduğu halde, demokrasinin yürekten savunucusu olan, fakat bu memleketinde sadece 30 bin, 300 bin, nihayet 3 milyon insanın refah ve saadetini değil, 30 milyon da «insan gibi yaşamının asgari şartlarına sahip olmasını kendisine amaç edinen» insanlar, iftiracılarca «demokrasinin, Anayasa düzeninin, hattâ Türk Milletinin düşmanı olarak damgalanmağa ve yok edilmeğe çalışılmaktadır. Onlara komünistlik damgası vurulmak ve böylece «onların toplumu ve Türk Milletini aydınlık ufuklara götürme imkânı önlenmek» istenmektedir.

«Bu iftira kampanyası», ya «fısıltı sayesinde bir şahıs hakkında sayfa yayma ve böylece bir süre sonra onun komünist olduğuna harkes inandırma yoluyla, yahut ta daha feri giderik «sosyalist veya sadece sosyal görüşleri savunan idealistlerin sözleri, yalancılık yardımıyla komünist propagandanın kılıcıyla sokulmak, yani meşru ve memleket için faydalı olan fikirler, onlara eklenen bir kaç yalan sayesinde demokratik düzenin düşmanı veya ajan olan bir kişinin sözleri haline getirivermek» suretiyle yürütülmektedir.

Evet, bu iftira silâhi sayesinde, «bugünkü durumun ştatukonunu» ne pahasına olursa olsun savunuculuğunu yapanlar, bir bakıma başarı göstermekte, hele kendisinin malî, hukukî, fikrî bakımdan koruyacak imkânlara sahip olmayan bir çok idealist insanı yıldırmakta, bezdirmekte, onları susmağa (hattâ memleketimizde alışmağa) mahkûm etmektedirler. Anayasamızın çizdiği düzenin çerçevesi içinde kalan ve hattâ o düzenin tam olarak gerçekleşmesi için didinecek bir tek insanları, kendilerinden çeşitli bakımlardan daha kuvvetli durumda olan iftiracıların terbiye yüzünden «gayri meşru ve yitici eylemlerin fal'la haline düşüklerini» görerek, memleket sorunlarını ciddiye almaktan artık çekinmekte ve kısmen vaz geçmektedirler. Böylece bütün-dünya, yalnız teknik değil sosyal alanda da ilerlerken, Türkiye kendisini ileride doğru çekecek kuvvetlerini önümü etki'lerden yoksun kalmakta, toplumun ve devletin gelişmesi çelmelenmektedir. Bu sonucun memleketimiz için ne derece zararlı olduğunu ayrıca belirtmeğe bile lüzum görmüyorum. «Kendi kutsal (!) servetlerini, sevgi paracıklarını her şeyin üstünde tutan bu kişiler» ve «onların körü körüne yardımlarını yapan kuklalar» veya «kiralık»lar için toplumun aleyhine olan bir sonuca ulaşması önemli sayılmıyabilir. Amma iki nokta üzerinde özellikle durmak isteriz ki, bunlar «bizzat sosyal adalet düşmanlarının ve iftiracıların bile dehşet içinde kalacağı ve henkesen çok zararlı çıkacağı sonuçları olarak onlar için dahi bir öneme sahiptirler.

Refah sigortasının primi

Bu iki gerçeği kısaca şöyle belirtmek isteriz: Bir memleketinde basın hürriyeti, sözcük hürriyeti, toplantı hürriyeti ve serbest seçimlerle değişen iktidarlar sistemi kabul edildikten sonra, halk kitleleri artık kendi durumları ve toplum düzeni üzerinde düşünmeğe başlayacak. «bütün vatandaşların yararına işleyen sistemler» ile, «yalnız mutlak bir azınlığın menfaatine işleyen mekanizmayı» birbirinden er geç ayırt edebileceklerdir. İçinde bulunduğu sefaletin ve güvensizliğin sürüp gittiğini gören geniş halk kitlelerinin, sosyal adalet alanındaki susuzluğu dinmedikçe, «çalışan ve topluma faydalı olan yüz binlerce insan», toplum düzeni tarafından haklarının gasbediliğine seyirci kalmadığının süüruna ulaştıkça, «şeytanlar olacaklar» ve demokrasi ile bağdaşmaz akımlara da kolayca kapılabilirlerdir. Her kişinin en az bir önüne bir polis dikmek dahi, «sefalet ve haksızlığın yaratacağı kötü meyveler»e olgunlaşmasını önleyemez. Komünizme karşı en etkili silâh, onun tohumunu yok etmek, yani «sefalet, yoksulluğu, iktisadî ve sosyal alandaki haksızlığı ortadan kaldırma», «mafah ve insan haysiyetine yararlı asgari yaşama şartlarını, herkesin malî haline getire-

var, kurt var!» diye bağurmaya üçüncü defa sında kimsenin inanmadığı gibi-

Özel teşebbüscü komünistler!

Bazı saf insanlar ve hele demagoji saye sında sosyal akımları gölgelemek isteyen kur-naz politikacılar, sık sık şu soruyu ortaya atmaktadır: «Peki amma, sosyalist oldu-ğunu söy'eyen ve açığa vurduğu fikirlerde sadece sosyalistlik çerçevesi içinde kalan ba-zı kimselerin, gerçekte komünist olmaları, fakat komünistlik yasak olduğundan sosya-listlik kılıfı altında fikirlerini gizlemeleri, mümkün değil midir?» Evet şüphesiz ki, sos-yalist o'duğunu söyleyen ve sadece sosyalist fikirleri ileri süren kişiler arasında dahî komünistler bulunabilir. Ancak bunların sayıs-ı, «nuru» olduğunu söyleyen ve «muculuk» propagnadası yapar görünen veya «fa-sist» ve «ırkçı» görüşleri savunan, yahut «özel teşebbüscü» olduğundan sosya-listlik kılıfı altında fikirlerini gizlemeleri, mümkün değil midir? Evet şüphesiz ki, sos-yalist o'duğunu söyleyen ve sadece sosyalist fikirleri ileri süren kişiler arasında dahî komünistler bulunabilir. Ancak bunların sayıs-ı, «nuru» olduğunu söyleyen ve «muculuk» propagnadası yapar görünen (yani bu kılıkla-ra girmiş olan) komünistlerin sayısında daha fazla değildir. Hatta yeraltı faaliyeti yapmak zorunluğunda olan komünistler, üzer-lerine şüphe çekecek fikirler açıklamaktan- sa, çok kere «nuru» veya «faşist» yahut «özel teşebbüscü» kisvesine bürünmeyi ter-cih ederler. Bu gerçek, yıllarca önce —sos-yalizme yüzlerce kilometre uzakta olan— Bayar tarafından bile, en kesin surette belir-tilmiştir. Ve son yıllardan beri, komünistle-ri en şiddetle mücadele ettiği siyasi akım, sosyalistlikdir. Çünkü sosyalistlerin ve sosya-lizmin yayıldığı toplumlarda komünizmin sansı sifra düşmektedir.

Sosyal adalet düşmanları ve «fikirle değil beş parmağındaki kara ile (iftira silâhı ile) çalışmaya alışmış olan siyaset müdrabazları ve yobazları» kendileri için dahî bu derece zararlı olan sonuçları yaratacak bir yoldan artık vaz geçmeli, kendi oturdukları dahî kes-mek aptallığını olsun göstermemelidirler. Amma ne yazık ki, başka türlü düşünle-nen ve hele kişisel çıkarlarını gözetmeyenleri, her araçta faydalanarak en kısa yolda ve kolayca temizleme (yani Makyaavelist metod-larla faydalanma) iptilâsı, bazı «ağaları», «aynı siyasi partiden o'an fakat sosyal adalet için didinen kişileri» bile karalamaya sürük-lemektedir. Bunun bir çok mısaliye güzel Antalya'mızda dahî rastlamaktayız. Top-rak reformunu istemiyen her partiden Jar kafalı toprak veya siyaset ağaları veya o ağaların daha akılsız ve zavallı yardımcıları, Anayasamız öngördüğü çözümlü savunan re-formcuları (sosyal adaletçileri), gözlieden, gir-tilive —amma durmadan— lekelemek için arı-gibi çalışmaktadırlar.

Suru bilmelidirler ki, insanlığın doğ-duğu günden buyana, «iftira silâhı» kışile-rin başına çok dert açmış, «iftira ediniz, if-tira ediniz, ne olsa bir iz bırakır!» diye dü-şünenlerin melânetleri, sayısız insanın acı-larına sebep olmuştur amma, iftira silâhı sayesinde hiç bir hakkı dava (toprak refor-mu ve sosyal adalet diğer gerekleri) kusak-lar boyunca ölenememiştir. Türkiye'de de ölenemeyecektir! Gönül ister ki, ahîâkı, dinin ve hukukun «en kötü hareket» saydığı bir tutumdan (iftiradca) medet umansın, hiç değilse akıllarını biraz kullanarak, gi-flikleri yanlış ve pek zararlı yola artık son verseler de, Demokrasimizin tam mânâsıyla sözsüzlaşmasına sebep olmasalar.

İftiraya hedef olan idealist insanların tu-tumuna gelince: Bunlar, gittikçe şirretleşen iftiracılar cevap vermeye bile «cezzül et-memekle, kanaatimizca âslî fakat pratik ol-mıyan bir yol tutmaktadırlar. Zira karşıla-rındaki yaratıklar bu kadar ince yüzsek bir dilden anlayacak mayadan değildiler. Bun-ları tuttukları iğrenç yoldan uzaklaştırma-nın çaresi, onları enselerinden yakalayıp adil Türk mahkemelerinin önüne götürmektir. Hasmı hile ile saf dışı etmeye alışmış olan bu kişiler, iftiranın kendileri için zararlı ola-bileceğini anlamalıdır ki, sosyal ve siyasi hayatımızı zehirleyen iptilâdan vaz geçbil-sinler.

Bu yazı, Antalya Kültür Derneğinin hazırladığı «Tarih ve Güneş» adlı yillikte da yayınlanmıştır.

rumlusu ve hem de baş kurbanı olurlar. Şu halde sosyal adalet düşmanlarının mahut tutumları, toplumun zararına olduğu kadar, bizzat kendilerinin de aleyhinedir. Oysa ki, sosyal adaletin gerektirdiği çözümler için varlıklı kimselerin katlandığı fedakârlık, «refah sigortasının primi» sayılmak gerekir. Sigortanın güvenliğine kavuşmak isteyenler, onun primini seve seve ödemelidirler!

Ava giden avlanlar

İftira silâhının böyle bir alanda kulla-nılmasının olumsuz sonuçları ise, daha zararlıdır: Top'unun, rejimin ve bütün vatandaş-ların yararına olan ve artık bütün uygar âlemce benimsenmiş bulunan görüşleri savu-nan mâsum insanları «komünistlik iftirası ile lekeleyiş», bu insanları tanyan, onların sa-mimi, dürüst ve yurtsever görüş ve davra-nışlarını takdir eden binlerce insan (hele komünizmin ne olduğunu bilmeyen kimseler) ba-kımdan, pek tehlikeli bir propagnada etki-si yaratmaktadır. Bu kimselerin birçoğu, —hakkı olarak— «memleket ve millet için böylesine hayırlı, bu kadar insan ve adil olan çözümleri savunan insanlar komünist ise, komünistlik iyi bir sistem, hattâ toplu-mu ve milyonlarca insanı içinde bulunduğu çıkmazdan kurtaracak biricik kurtuluş yolu imiş» diye düşünebileceklerdir. Görülüyor ki, Anayasa düzenimizin ve her demokras-i-nin caiz savdığı ve saymak zorunluğunda oldu-ğu «demokratik sosyal görüşler» e sahip in-sanları (hattâ batılı anlamdaki sosyalistleri) yani yurtsever ve idealist birçok insanı komünist olarak damgalamak, «komünizmi sempatik gösterme» nin, «komünizmi tehlike yapacak propagnada» nın en etkili olanını teşkil eder.

Nihayet, sosyal zihniyetli insanların ve sosyalistlerin dahî komünist olarak dam-galanmasının âdet hal'ine geldiği bir toplu-mda, vicdanlı kimseler, «komünistlik ithamı» nı artık ciddiye almaz olurlar ki, bu halde de, «gerçek komünistlerin dahî komünist-liğine» kimse inanmaz olur! «Malûm ya, akı başında herkes, bozuklukları aksaklık-ları belirten kişi komünisttir!» denilip geçi-ler; ve böylece gerçek komünistler karşısın-da gereken tenki gösterilmez olur. «Kurt

basından bir takım gazeteler de süratle küçük gazeteler arası-na itilmiş ve başlangıçta «Beş Büyüklük» denilen beş büyük İstan-bul gazetesi, —Hürriyet, Milliyet, Cumhuriyet, Akşam ve Yeni Sabah—, ayrı bir kutup teşkil etmişlerdir.

İkinci Basın Savaşından sonra, savaşın galipleri olarak sıv-rilen beş büyüklük arasında, tıpkı İkinci Dünya Savaşından son-ra olduğu gibi kısa bir dostluk ve sarmış dolayık havası esmiş, ardından da bir soğuk harp başlamıştır. 1960 dan bu yana sürüp giden bu soğuk harbin ilk kurbanı Beş Büyüklüklerden biri olmuş, Yeni Sabah gazetesi kapanmak durumunda kalmıştır. Kapanmak zorunda kalmadan bir hayli zaman önce de dünya devletleri arası-ndaki feza yarışının bir benzeri olan tiraj yarışında sırasını Tercümana kaptırmıştır.

1963 yılında soğuk harbin alabildiğine sertleşmesi, gazetele-ri gazete iç bünyesinde ve muhtevasında yaptıkları hamlelerin yane sıra, gazete sayfalarını arttırmaları yüzünden olmuştur. İlk olarak Hürriyet sayfalarını alıdan sekize çıkarmıştır. Başlangıçta bu davranışı bir delilik ve intihar olarak vasıflandıran öteki gazeteler kısa aralarla bu yarışa girmeğe zorunda kalmışlardır. Şimdi artık Cumhuriyet, Milliyet, Akşam, Tercüman, Son Hava-dis, Yeni Gazete, Ulus, Dünya, Yeni İstanbul her gün sekiz sayfa çıkan gazetelerdir. İşte Beş Büyüklüklerin arasında olduğu halde Yeni Sabah'ı kapanmaya mecbur eden bu yarıştır.

Soğuk harbin küçük kurbanları pek çoktur. Tanin, Tasvir, Havadis, Şen Posta, Zaman, Hergün, Hür Vatan, Hareket, Vakit, Ankarada Kudret, Öncü, Hâkimiyet, Hakikat, Kuvvet, Yeni Ses, Ekspres, Resimli Posta vs..

Şubatın sonunda birden bire—hâd safhaya—dökülen ve soğuk harpten sıcak savaşa dönen hamlelerde ise artık küçük basın ad-bile edilmemektedir. Şubat savaşına katılanlar başa gürüş-mektedirler. Bunlar da sırasıyla Hürriyet, Milliyet, Akşam ve Cumhuriyettir. Basın bu savaşını Kırkpınar görüşlerine benze-tirsek, satış itibarıyla büyüklükleri arasında girebildiği halde Tercü-manı bile «Büyük Orta» ya da «Baş altı» nda saymak gerekmektedir. Yani başında tirajda altıncı gelen Son Havadis vardır. Ye-ni İstanbul, Ulus, Dünya, İzmirin Demokrat İzmir, Yeni Asır, Ege Ekspres, Ankaranın Adalet, Zafer gibi gazeteleri ise bu klas-manda olsa olsa destede ya da küçük ortada falân gürüşmekte-dirler. Ustelik de bunların çoğunluğu bu gürüşlerde son nefesle-rini verecek durumdadırlar.

İlhami Sosyal

Basın nereye gidiyor?

Türk Basınında hemen sonu hiç gelmeyen ve ikide bir tek-nolan bir deyim vardır: Hamle.. Bakarsınız gazetelerde ikide bir, «yenî hamlemiz» başlığı altında bir takım yeniliklerin haberi verilir. Ardından da yenilikler gelir. Bunların bazıları gerçek-ten yeniliktir, bazıları da sıradan herhangi bir tefrika, ya da bir roman-dır.

Geride bıraktığımız hafta da Türk Basının özellikle «Büyük-lük» diye anılan gazeteleri için bir hamle haftası oldu. Her gaze-te önce kendince bir takım hamleler yaptı. Daha yapmaya devam ed-ecekler de var.

Gazeteler niye sık sık bir takım hamleler yapmak zorunda-dır? Niye sık sık, bir takım gerçekten pahalı teşebbüslere g-i-rişmektedirler? Bunları, hergün 25 kuruş vererek bir gazete alan ve bir gazete okuduğu için de basın ve gazetecilik hakkında iyi bir fikir edinmiş olan okuyucuların açıklıkla bilme-sine imkân yoktur. Hatta bunları, özellikle bu meselelerle uğraş-mayan herhangi bir gazetecinin dahi bilmesine imkân yoktur. Bu la yarışa yarış Türkiye'de de bir uzmanlık işi olmaya başlamıştır.

Türk basınında bugün kıyasıyla bir savaş vardır. Hem de dü-şünülür ki, mala ve cana kadar uzanan bir savaş. Ama bu hiç bir zaman su yüzüne ve hele gazete sütunlarına aksetmez. Ak-sama bile, sıradan okuyucunun bunu satışların arasındaki gizli rekabetlerle bulup çıkarmasına imkân yoktur. Falan ya da filan gazetesinde çıkan «Yeni hamlemiz» ifânı basının iç bünyesinde bir savaş bilimsir. Bu savaş çoğunlukla bir iki gazeteye, nadiren de birkaç gazetelere karşındır.

Şubat ayının son haftasında bir takım büyük gazetelerin he-men tepesinde birden yer alan «Hamle» ilanlarının bir genel savaş-ın başlangıcı sayılabilir. Türk basınında 1950 den ve 1960'tan önceki bu genel savaş verilmiştir. Her iki savaş da, Türk basını-na özel bir takım gazetelerin girmesine, bir takım gazetelerin bü-yütmesinde, bir kısmının da batmasına ve yok olmasına yol açmış-tır. Büyük Harbi ve İkinci Dünya Savaşları sırasında ve sonra-sında bir takım devletlerin doğması, bir takım devletlerin yok ol-masına gibidir.

1963'ten önceki savaş, tıpkı İkinci Dünya Savaşı sonrası gibi İkinci Basın Savaşı'nın büyük kutba ayrılmıştır. Büyük basın ve küçük basın arasında 1950 basını savaşından sonra bu ayrılış İstanbul'da ve sonra basını diye olmuştur. 1960 dan sonra ise, İstanbul

1963'ten önceki savaş, tıpkı İkinci Dünya Savaşı sonrası gibi İkinci Basın Savaşı'nın büyük kutba ayrılmıştır. Büyük basın ve küçük basın arasında 1950 basını savaşından sonra bu ayrılış İstanbul'da ve sonra basını diye olmuştur. 1960 dan sonra ise, İstanbul

BATICILIK, ULUSÇULUK VE TOPLUMSAL DEVRİMLER IV

Namık Kemal'e Övgü

Niyazi BERKES

VI. Tanzimata karşı tepkiler

Tanzimat baulaşmasına karşı çıkan ilk tepki, yani «Kuleli Vak'ası»nın temsil ettiği ilk siyasî hareket «biz» anlayışı üzerine karşı ve dolayık ta olsa yeni bir şeyler sezilmeğe başladığını göstermekle beraber bu batıcılığa karşı ne Osmanlılığı ne de İslamcılığı yansıtır. Çünkü «biz» kavramı henüz belirli bir kavram haline gelmiş değildir. Bugünün kuşaklarına bugünün Türk ulusal birliğini tabii bir yol olarak anlayan bizim kuşaklarımıza bunun böyle olması yadırganacak bir şeydir. Ama gerçek şudur ki ondokuzuncu yüzyıl ortasında bizim cedlerimizde ulusal birlik kavramı yoktu.

Türklerde geleneksel olarak ırk, din, kan, şecere, hatta dil birliği toplumsal birlik temeli olmamıştır. Türkler bunların hepsinde tekçilliği değil, çokçuluğu kabul ettiklerinden toplumsal birliklerinin temeli ya zenaat birliği ya da devlet birliği olmuştur. Türk tarihinde en çok bu iki kavramla varolmuştur. Türkler hiç bir zaman teokrasî, aristokrasî, krallık rejimleri kuramamışlardır. Devlet birliği kurmadıkları zamanlar çoğunlukla hayvancılık, çiftçilik, zenaatçılık birimleri ve kardeşlikleri halinde yaşamışlar, devlet kurdukları zaman da ne ırk prensibi ne de kan veya din prensipine yer vermemişlerdir. Onsekizinci yüzyıldan önceki Osmanlı devleti bunun en son örneklerinden biridir.

Bu açıdan Türkler gerçekten tarihin en dikkate değer, dünyanın en medenî ve kanakci toplumlarını kuran insanlardır. Fakat bu özellikleri onları iki olay karşısında çok kritik bir duruma düşürür. Birincisi ekonomik hayatları sarsıldığı zaman, diğer devletleri sarsıldığı zamandır.

Ekonomileri ve devletleri yıkıldı mı darmadağın, perişan, yoksul bir hale gelirler. Bugün de buna benzer bir durumdayız. Onyedinci yüzyılda onsekizinci yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Türklüğü bu iki yandan çok darbelendi ve evvelce kul kadim bir teşbihe başvurursak, onsekizinci yüzyıl sonundan ondokuzuncu yüzyılın ilk çeyreği sonuna kadar süren bir koma haline girdi. Bu süre içinde eski Osmanlı toplumunun ekonomik ve politik düzeni aklak buflak oldu; kişiler ne olduklarını bilemez oldular.

Ancak Mahmut II zamanında, Napoléon savaşlarının İngiltere yönüne çevrilmesi ile bir mucize kabilinden bu halkın sonucu olan Batı peykçiliğinden kurtulma mümkün oluncu, toplum bu koma halinden çıkıp tekrar bir devlet olarak dirilişmeğe muvaffak oldu; bunda yavaş yavaş bir yeni «biz» kavramı belirmeye başladı. Ondokuzuncu yüzyıl ortasında bu, henüz yeni ve belirsizdir.

JÖN TÜRKLERİN TÜRKLUĞU

Durumu anlatmak için, Abdülhamit zamanında Avrupa'da bulunan bir Jön Türk'ün anlamlarında naklettiği bir hikâyeyi aktarayım. Bir kaç arkadaş ile Paris'te bir kütüphaneye dâvanmışlar, Oraya bakan memur veya müdür, bunları ilgilendirmiş. Nihayet bir gün sormuş:

— Siz neşiniz? demiş. Bizimkiler bakmışlar. Hepsî birölen:
— Müslümanız demişler. Fransız:
— Bu, sizin dininiz. Milliyetiniz ne? Müslümanlar cevap vermişler:
— Biz Osmanlıyız, demişler. Adam gene tetemin olumamış:
— Bu, sizin tabiiyetiniz. Fakat milliyetiniz?

— Bakın, demiş, suradakini görüyor musunuz? Ona sordum, «Ermeniyim» dedi. Bir de surada oturan var; o da Rum olduğunu söyledi. Siz de Rum veya Ermeni olamazsınız ya!

Jön Türk, bu ya hayalî ya gerçek bir kavret anlatıktan sonra:

— İşte o zaman Türk olduğum aklıma geldi, der.

Bu hikâye olarak görürüz ki, onun bu sözünü Avrupa'nın, tahliye zorlayan milletler arasında düşünerek bulunmuş olan Osmanlı karşıtı yunan «biz» anlayışına karşı, bu hikâyede olduğu gibi, bir cevap vermişlerdir. Bir parça da Osmanlı toplumunun bu hikâyeye düşün yolu ile cevap vermiş olduğu da ifade edilebilir. Asıl mesele bu hikâyedir.

Bu hikâyeye Osmanlı ve İslam hukuk

kunda Türk geleneğine uygun örgütsel bir «biz» kavramı yoktur. Müslüman ümmeti üç kişi de olabilir, üç milyon kişi de, bir devlet birimi olmaları şart değildir. O zaman «millet» diye yalnız Müslüman olmayan kişilerin din toplumuna denirdi.

Müslüman Türk'ün örgütsel birliği ancak devlet çerçevesi içinde mümkündür. Bu örgütsel toplum olarak devlet, İslam hukukundan değil, Türk «kanun» geleneğinden doğmuş bir şeydir. İslam hukuku sadece insanlar arasındaki bireysel münasebetlerle ilgilidir.

MÜSLÜMAN TOPLULUKLARININ SOMURGELEŞMESİ

Müslüman Türk'ün Osmanlı devletinin ekonomik birimleri ve siyasî temeli darbelenmeğe başlayınca şeriatçılar ortaya çıkarak, birey hukukundan başka bir şey olmayan İslam şeriatı ile örgütsel Türk toplumunu kurtaracağız iddiası ile onu daha da dağıtmaya sebep oldular; devlet biziğinden yoksun şeriatı kalmış bir toplumun başındaki idare kolaylıkla Batı peyki haline geldi. Bağımsız bir devlet altında bir millet olma biziğinden yoksun her Müslüman toplumu, Batı'nın ya peyki olmuş, ya da tüm esiri haline gelmiştir. Batı'nın ekonomik ve siyasî kudret karşısında bu toplumlar parça parça olmuşlardır. Bunun en fecî misalini Hint toplumu vermiştir. Moğul İmparatorluğunda Hindular zaten bundan yoksundular; fakat bu imparatorluğun bozulması ile Müslümanlar da ovalara yayılmış kuzular haline geldiler; hiç bir örgütsel biziği ve birlikleri olmadığından Batı'nın önünde sapır sapır döktüler. Müslümanlıkları, şeriatı bağışladıkları çok kavi olduğu halde bunun onlara faydası değil zararı oldu. Endonezyalılar bundan da daha kötü duruma düştüler; çünkü onların ufak ufak sultanlıkları birer birer Hollanda kuklası haline geldikten sonra, milyonlarca insan Hollanda ekonomisinin önünde muazzam bir koyun sürüsü haline geldi. Ulusal bir ilk suuru o kadar yok edildi ki, bu koca millet halâ bugün bile kendini bulamıyor. Bu misallere karşı misal olarak sadece Japon toplumunu iktidareceğim. Batı, bu toplumu, örgütsel bir toplum olarak karşısında kaya gibi buldu; bu toplum Batı'dan istediğini eline geçirip kullanma hatta İslamata etme marifetini gösterdi.

NAMIK KEMALIN OSMANLI MİLLİYETÇİLİĞİ

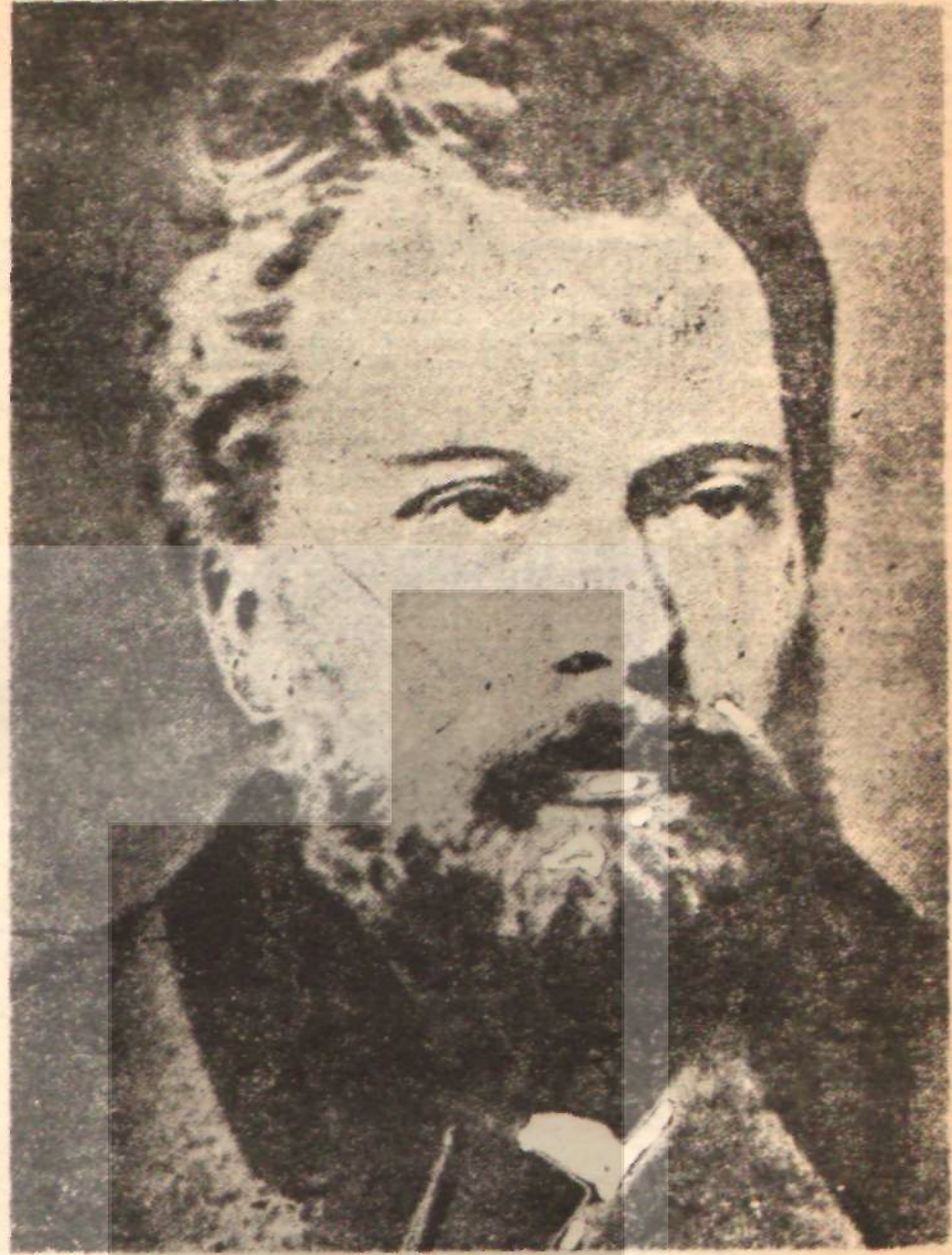
Osmanlı-Türk toplumu kuvvetli devlet geleneği sayesinde yukarıdaki misaller haline gelmekten kurtuldu.

Bununla beraber, orada bile Tanzimatın peykçiliği dejenerer oluşuna karşı uyanan ilk tepkide Osmanlı'dan ziyade Müslümanlık vardır. Çünkü bu tepkinin bir kısmı Batı peyki haline gelen devlete karşı olmakla beraber daha önemli kısmı Hıristiyanca, yani Batı peykçiliğinden asil faydalanana «millet»lere karşı idi.

Fakat, şimdi görüşlerini ele alacağız. «Modern çağın» gerçek ilk düşüncü olan bir vatanseverin elinde bu İslam-Osmanlı unsurlarının yoğunlaşmasından batıcılığa karşı yeni bir «biz» anlayışına doğru ilk adım atılmış oldu. Bu düşünür Namık Kemal'dir. O, Tanzimat siyasatinin mahsulü olan Osmanlı kavramı alıp ondan, tabir caizse, bir Osmanlılık Milliyetçiliği yaratan adamdır. Onun için önce onun zamanındaki batı olayları gözden geçirdikten sonra, Namık Kemal'in Batı Batılılaşma, Biz ve Bizleşme ve Toplumsal değişme veya «terakki» hakkındaki fikirlerinin eleştirilmesine geçeceğiz. Unutmayalım ki, geçmişteki büyük insanların fikirlerini eleştirme, bir «put yıkma» işi değildir. Tarihî insanların fikirleri duraksız bir oluşum halindedir; onun için Namık Kemal'in fikirlerini eleştirmek onu yıkmak ya da külmek değil, toplum ve düşün tarihinin geçirdiği oluşumun dönemlerini tamlamak demektir.

MENDERES MODELİ REFAH

Namık Kemal'in bizim asla unutmuyacağımız büyüklüğü, bizde Menderes ino deli Batıcılığa ilk karşı gelen ve buna karşı bir milliyetçilik yutru yaratmağa çalışan adam olmasındadır. Bu çeşit batılılaşma toplumun ekonomik temellerini ve örgütlerini yalnız çökertmekle kalmayıp onların yerine yenilerinin geliştirilmesine imkân vermediğini de ilk gö-

Sen nur içinde yat, Namık Kemal; seni hiç bir zaman unutmuyacağız. Fakat bil ki biz hâlâ senin bıraktığın yerdeyiz. O çok istediğin, o okadarı ile kanaat ettiğin birey özgürlüğünü bile, senin zamanından beri nice anayasalar yapıldığı halde, hâlâ elde edemedik. O senin çok istediğin Batı boyunduruğundan kurtuluşu, senin adını taşıyan birinin önderliği altında gerçekleştirdiğimiz halde bir kere daha senin o kadar tenkit ettiğin Tanzimat paşalarının yeni kopyalarının ihaneti yüzünden gene yitirdik..

ren ve anlayın odur. Batı'nın kuklası haline gelmiş hiç bir toplum bu halden çıkmak için kendine çekidüzen verecek reformlar yapamazdır. Yapamadığı için bu halden kurtulmak için ulusal bir savaş kazandıktan sonra bu gelişeme haline ancak devrimsel değişimler yaparlar. Her zorunda kalmışlardır.

Namık Kemal'i karşı geldiği durumun başlangıçları Tanzimatın ilânından bir yıl öncesine gider. 1838 de Londra'da uzun müzakerelerden sonra, aslında Mısır valisine karşı İngiltere ile ittifak isteme şeklinde başlayan bir iş a'elâde bir ticaret anlaşması ile sonuçlanmıştı. İngiltere kesin olarak böyle bir ittifaka yanaşmadı. Bunun yerine her ticaret anlaşması yapmaktaki ne var? diyecektiniz. Bu, pek olağan bir şey; ama bu 1838 de olan, o olağanlara hiç benzemiyor. Bu meş'um olay üzerine yazacak çok şey var, ama burada yer yok. Kısaca söyleyeyim: tarihimizdeki ilk «sattık memleket» vesikası olan bu anlaşma ve ondan sonraki yıllarda diğer İleri gelen Avrupa devletleriyle de yapılan benzeri anlaşmalar gereğince Avrupa maddî maddeleri gayet düşük gümrük tarifeleriyle girecek, bu tarifeleri değiştirmek hükümetin elinde olmayacak; yabancı iş adamları her yere gidebilecek, her istediği işi yapabilecek, her kazandığını her istediği zaman alıp götürebilecek; ticaret ve zenaat serbest olacak, devlet müdahalesi ve tekelleri olmayacak, yani devlet ekonomik siyaset hükümetlerinden mahrum olacaktı. Her türlü ham maddeler, hatâ yiyecek maddeleri, hatta bir harp halinde devletin millî müdafaası için jâzım bile olsa devlet tarafından (daha çok fiyat verip alabilecek olan) yabancı özel teşebbüsünün ihrac etmesine mani olunamayacaktı.

İngiliz başbakanı Lord Palmerston, büyük elçi Lord Ponsonby ve Türkiye'de durmadan liberalizm propagandası ya-

pan David Urquhart (Ahmet Vefik Paşa'nın «en tehlikeli Türk dostu» dediği adam) bir yandan bu kadar avantajlı bir anlaşma yaptıklarından ötürü birbirlerini tebrikler ederken bir yandan da Türk Devlet adamlarının ahmaklığı için bu derecesine sasıyorlar. Lord Palmerston bu millete bu yağtı acıyordu.

Padişah Mahmut hasta yatağında, uğradığı yenilgilerin ızdırabı içinde bu anlaşmayı imzalamak istemedi. Yapacağı zararlar hakkında İleri sürdüğü itirazlara Resit Paşa hiç sevmeyişi ve Lord Palmerston'a müstebit diye kötülediği Mahmud'u şayanayı kuracağız. Avrupadan makineler, ustalar getireceğiz; o zaman bu mahzurlar kalmıyacak, buna mukabil bu anlaşma ile Mehmet Ali'yi mahvedeceğiz» diye diller dökerek kandırdı. Türk köylüsünün esnafının endüstrileşmesi için ve nihayet Türk devletinin idam fermanını elde etti.

JAPONYA VE BİZ

Onuz yıl içinde bu anlaşmanın nelei etmiş anlamak isterseniz Namık Kemal'in yazdıklarını okuyun. Dünyanın bir yerinde görülmeyen bir liberalizm rejimi başlayınca Avrupa ekonomisi birer gibi geldi. Menderes modeli «güçlü refah» başladı. Gene aynı dönemde bizim gibi batı meselesi ile uğraşan toplumlar, tersine kapıları, pençelerini kapatarak, kemerleri sıkarak, devletçilik siyasel tedbirlerle, yani yüzten itibaren yollarını doğru kurup aya-yının sonlarına doğru Avrupa kurup aya-yının sonlarına doğru halize gelirken bir endüstri devrimi ise sabun köpüğü gibi oldu. Devletlik sıkı madan «devlet için ekonomî olmaz; bırakın bu işi Zorlu'ya olur. Mr. James Jones

Mayıs Devriminden sonra kabul edilen Anayasa, demokrasinin temel ilkelerinden birisi olan örgütlenme hakkına tam anlamıyla yer vermiştir. Bunun sonucu olarak Türkiye'de devlet memurları da serbestçe sendika ve meslek birliği kurma hakkına kavuşmuştur. Ama ne varki, Anayasanın yürürlüğe girmesinden bu yana çok uzun bir süre geçtiği halde bu hakkın uygulanması henüz mümkün olmamıştır.

Anayasanın 46. maddesi, bütün çalışanların serbestçe mesleki teşekküller veya sendikalar kurma hakkından söz ederken, işçi niteliği taşımayan kamu görevlilerinin bu alandaki haklarının ayrı bir kanunla düzenleneceğini saptamıştır. Ayrıca bunu, B.M. Meclisinin açılışından sonra iki yıl içinde çıkması gereken kanunlar arasında saymıştır. Henüz kanunlaşmayan, bir süre önce âlelacele Millet Meclisinde görüşüldükten sonra Senatoya gelmiş bulunan bu kanun tasarılarının oldukça uzun bir hikâyesi var.

1963 yılı Mart ayında 274 sayılı İşçi Sendikaları Kanun tasarısı Millet Meclisinde görüşülürken, bu tasarının hükümlerinin memur sendikalarına da uygulanacağı anlamını açıklığa kavuşturmak için yapılan tartışmalar sırasında, memur sendikalarının ayrı bir kanuna tâbi tutulması teklifini desteklemek üzere söz alan zamanın Başbakan Yardımcısı, memurların kuracağı sendikalarla ilgili bir kanun tasarılarının bir iki ay içinde Meclise verileceğini söylemiştir. Bu konuda o güne kadar hiçbir hazırlığı bulunmayan hükümet, söz konusu tasarının hemen hazırlanmasını Devlet Personel Dairesinden istedi. Personel Dairesi iki tasarı hazırladı. Tasarının biri bir Fransız bilim adamı, öteki de bir Amerikalı uzman tarafından hazırlandı. Personel Dairesi, en çok gelişmiş memur sendikalarının bulunduğu Fransa örnek alınarak hazırlanan tasarıya beğenmedi. Zamanın modasına uyarak, memurların sendika hakkının kısıtlandığı Birleşik Amerika örneğine göre hazırlanmış tasarıya beğenmedi ve hükümette sundu. Hükümet, 1963 yılı Eylül ayında tasarıyı Millet Meclisine getirdi; Millet Meclisinde kurulan geçici bir komisyon tasarıyı inceledi ve bazı kısıtlamalarla kabul etti. Millet Meclisi gündeminde bir yıl bekleyen tasarı ya da bir süre önce görüşüldü ve Senatoya gönderildi.

Sendika Korkusu

Hükümetçe hazırlanan kanun tasarılarının dikkatli çöken yanı, Anayasanın «memur sendikalarından» söz etmesine karşılık, burada «sendika» sözünün hiç alınmaması, yalnızca «meslek birlikleri» deyiminin kullanılmasıdır. Bir yandan demokrasinin yerleştiğinden ve gelişmekte olduğundan söz edenlerin, sendika sözünden bile ürktümlü duymaları garip kaçtı. Bu gariplik çok gözle batıyordu. Milletvekillerine yapılan çeşitli uyarıların sonucu, tasarıyı inceleyen geçici komisyon, tasarının «Devlet Personeli Meslek Teşekkülleri» şeklindeki başlığını «Devlet Personel Sendikaları» haline getirdi.

Tasarının şimdiye kadar geçirdiği safhalar içinde ve aldığı son şekil bakımından ifade ettiği bir endişe var. Bu endişe, gerek memur sendikalarını, gerekse çalışanları birleşmiş büyük örgütler içinde bulunmaktan uzak tutmak, aralarındaki dayanışma ve işbirliğini mümkün olduğu kadar zayıflatmak şeklindedir. Tasarıda yer alan iki hüküm bunun delili sayılabilir.

Üçüncü madde şöyle «Devlet personeli sendikaları, her bir kurumda veya kurumlar arasında, merkez veya taşra teşkilatında, aynı ayrı veya her bir kurumun genel bütünlüğünü veya bir kısmını veya bir meslek veya uzmanlık kolunu ve memurluklarını kapsıyacak şekilde kurulabilir.»

Aynı kurumda ve aynı meslek dalında sayısız sendikalar kurulmasına izin verilmesi, bu konuda bir sınırlama konmaması memur sendikalarının türlü oyunlara açık tutulmasını sağlayacak, güçlenmeyi ve maddi olanakların büyümesini önleyecektir.

Tasarının 5. maddesi demokratik gelişmeyi önleyecek bir kısıtlama daha getiriyor. Bu madde devlet personeli sendikalarının, çalışanların kurduğu başka sendikaları hiçbir şekilde birleşmeyeceğini saptıyor. Oysa, Anayasanın 46. maddesi çalışanların serbestçe sendika kurabileceklerini, bu hakkı her yanı ile kullanabileceklerini söylüyor. Bu maddede kanun koyucunun kullandığı «çalışanlar» deyimini sadece dar anlamdaki işçileri değil, emekleriyle geçinen bütün bireyleri içine alan sosyal bir kavram olarak anlamak gerekir. Nitekim Anayasanın 46. maddesinin 2. fıkrası «işçi niteliği taşımayan kamu hizmeti görevlilerinin bu alandaki hakları kanunla düzenlenir» demekle, devlet personelinin sendika kurma hakkını ve bu hakkın zaruri icaplarından olan, hukuk düzeninin tanıdığı diğer tüzel kişilerle işbirliği yapmak ve hatta birleşmek gibi hususları da birer sosyal temel hak olarak kabul ettiğini açıkça gösteriyor, fakat düzenleme işinde hiçbir şekilde bu hakkın böyle bir sınırlamaya tâbi tutulabileceği anlamını taşıyor.

Üyelikten ıskat

Üyelik sıfatının kalkması ile ilgili 9. madde gereğince, çalıştığı kurumdaki çekilmek suretiyle ayrılanların, idari bir kararla veya adli mercilerin vereceği kararlarla görevine son verilenlerin üyelik sıfatı kalkıyor. Böyle bir hüküm, sendikacılığın temel anlayışına aykırı düşer. Ekonomik ve sosyal bir dayanışma kurumu olan sendika, işine son verilen veya işinden ayrılmak zorunda kalan üyesine yardım etmek hakkından yoksun bırakılırsa, meslek mensuplarından göreceği ilginin önemli bir unsurunu yitirmiş olur. Bunun için üyelik sıfatının kalkması ile ilgili hükümlerdeki kısıtlamaları daha çok sendikaların kendilerine bırakmak gerekir. Hatta, emekliye ayrılan bir memur üyelik sıfatını nasıl yitirmiyorsa, başka sebeplerle görevinden ayrılan memurun da üyelik sıfatının, üyelik yükümlülüklerini yerine getirdiği takdirde, bir süre devam edebilmesi hak olarak kabul edilmelidir.

Marko Paşa Sendikacılığı

Tasarının 14. maddesi yasak faaliyetlerle ilgilidir. Bu maddenin (1) fıkrası şöyle: «Devlet personeli hukuk veya kamu hizmeti görevlerine ilişkin mevzuatın uygulanmasına dair isteklerini açıklamak veya desteklemek amacıyla açık yer toplantıları ve gösteri yürüyüşleri yapamazlar.»

Bu hükümlerle, memur sendikalarının elinde kalan tek mücadele silâhi da alınmaktadır. Batılı anlayışa göre grev hakkına sahip olmayan sendikalar, sendika sayılmaz. Anayasamız, memurların grev hakkını açıkça belirtmemişse de, memurların grev yapmasını da yasaklamamıştır. Buna rağmen memur sendikalarına grev hakkı tanınmadığı gibi, isteklerini toplantı ve gösteri yürüyüşleri yoluyla kamu oyuna duyurmak hakkından da yoksun bira-

MEMUR SENDİKALARI ÇIKMAZA GİRDİ

Arif GELEN

kahıyorlar. Böyle bir hüküm Anayasaya olduğu kadar, meslek örgütlenmesinin ve sendikacılık kavramının ruhuna da aykırıdır ve temel haklardan birinin çok hafif bir şekilde çiğnenmesidir. Böyle bir aykırılık maalesef Millet Meclisindeki görüşmeler sırasında hiç kimsenin ilgisini çekmediği gibi, memur kavramı ile sendika kelimesinin yanyana gelmesini bir türlü hazmedemeyen, buna rağmen de demokrasiden yana olduklarını iddia eden kimseler, gösteri yürüyüşleri ile memurların sokağa döküleceklerini, böylece devletin itibarının sarsılacağını ileri sürmüşlerdir. Demokratik bir hakkın kullanılmasını böyle kısıt bir görüşle yormanın hiçbir mantıklı dayanağı yoktur.

Burada söz konusu yasaklama, 1963 yılında 15.000 öğretmenin Ankara'da yaptığı büyük Eğitim Mitingini hatıra getiriyor. Bu mitingin halkoyunda yaptığı olumlu tepkiler yanında, mitingde ileri sürülen isteklerin geniş bir kabul görmesi ve etki yapması, toplumsal örgütlenmeyi kavrayamamış, devlet yönetiminin rahat yanına kaçan ilgililerin canına epeyce sakmıştı. Hatta, yukarıda belirttiğimiz yasaklama ile ilgili olacak bazı yetkililerin, «öğretmenler bir daha miting yapmasınlar da görelim» diye çalın sattıkları görülmüştür.

18. madde de, memur sendikalarının genel kurullarını, başka sendikalarla birleşme veya işbirliği kararı aldıkları takdirde ifnash etmiş sayıyor. Daha önce de belirtildiği gibi, çalışanların birleşmesini ve böylece güçlenmesini önleme endişesi burada da görülüyor. Oysa, herkes bilir ki, hangi tip rejimde olursa olsun, bir ülkede sendika varsa, bunların işbirliği yapması, konfederasyonlar veya federasyonlar halinde birleşmesi yasaklanmamıştır. Böyle bir yasaklama şimdiye kadar hiç bir yerde uygulanmadığı için, bunun nasıl bir sonuç doğuracağı şimdiden kestirilemez. Ancak zamanla etkisiz kalacağı söylenebilir.

Memur sendikalarını kontrol amaçlı güden 19. madde, bunların «işye sayıları ile mall durumlarının, teşekkülün merkezlerinin bulunduğu yer idare üstünün veya ilgili kurumun yolda en çok iki defa yapabilecekleri sistem üzerine, idare üstlerine ve kurumlara tam ve doğru olarak bildirmekle yükümlü kılınmaktadır. Bu madde ile, her memur sendikası ilgili devlet dalresinin bir şubesi haline gelecektir. Bundan dolayı, memur sendikalarının çalışması, yoksun çalıştırılmı tı tescil edeceği şüpheli bir duruma

girmiştir. Demokratik zihniyetle hareket edilsaydı, memur sendikalarını birer âlet haline getirmeksizin, çeşitli kontrol hükümleri bulunabilirdi.

Tasarının 13. maddesi memur sendikalarına birçok görevler yüklemiştir. Esasen bunlar, sendikacılığın ve meslek örgütlenmesinin gereklerindedir. Ancak bu görevlerin yerine getirilmesi ve birinci derecede ekonomik hakların savunulması ile ilgili çabaların başarıya ulaşması için memur sendikalarına hiçbir mücadele aracı tanınmamıştır. Anayasanın temel ruhuna aykırı olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü yaşayın konması yanında başka önemli bir eksik, memur sendikalarının isteklerini duyurmasını ve kabul ettirmesini sağlayan bir mekanizmanın getirilmemesi olmalıdır. Bu eksiklik dolayısıyla, memur sendikaları üyelerinin hak ve çıkarları bakımından işveren durumundaki devlet örgütlerine sadece tavsiyelerde bulunmaktan ileri gidemeyeceklerdir.

Bazı ülkelerde, örneğin İsrail'de memurlara da işçiler gibi toplu pazarlık ve toplu sözleşme hakkı tanınmıştır. Bu hakkı tanıyan ülkelerin sayısı gittikçe artmaktadır. Böyle bir yola gitmek erken sayılıyorsa, hiç olmazsa, Avrupa ülkelerinin hemen hepsinde çok başarılı bir şekilde işleyen «müzakere mekanizması»nın kurulması yoluna gitmek şarttır. Sözü edilen mekanizma, memurlarla ilgili olarak alınacak kararlar için devlet temsilcileriyle memur sendikaları temsilcilerinin eşit olarak katıldığı çeşitli komisyonlarda meydana gelir. Böylece memurların kendi alanlarını ve özlük haklarını ilgilendiren konularda kararların tek tarafılığı ortadan kaldırılmış, demokratik bir sisteme gidilmiştir. Bu mekanizmanın işleyiş konusunda çeşitli örnekler bulunabilir.

Tasarının başka bir önemli eksikliği de, memur sendikaları yöneticilerine hiçbir garantinin tanınmaması olmasıdır. Oysa sendikacılığın tam ve demokratik bir şekilde işlemesinin başlıca şartlarından biri de budur. Buna ait garanti hükümleri konmadığı takdirde, memur sendikalarının ilgili devlet kurumlarının birer âleti olması için gerekli şartlar tamamlanmış olacaktır. Zira kanunî garantisiz olmayan bir sendika yöneticisinin, işveren durumundaki emiri karşısında ne kadar zayıf kalacağı, onun çeşitli yetkilerinin gücü altında nasıl ezileceği kolayca anlaşılır. Bu alanda getirilecek garanti hükümleri ile ilgili olarak, yönetici durumundaki memurun işveren durumunda ki devlet dairesi ile olan ilişkileri konusunda bazı kayıtlar konabilir. Ayrıca, sendika yöneticilerine, kendi istekleri üzerine 5434 sayılı kanun gereğince maaşsız izin alma hakkı tanınabilir ve bu arada emeklilik hakları da dikkate alınabilir.

Bir türlü kurulamayan memur sendikaları ile ilgili kanun tasarısında yukarıda işaret edilen düzeltmeleri yapılmadığı takdirde, memurlarımız bakımından sendikacılık gerçek hüviyetini yitirecek, ne idüğü bilinmez hale gelecektir.

VERDİĞİN HER LIRANIN
YARISINI
DIŞARIYA KAPTIRMAMAK
İÇİN

KENDİ ÖZ MALIN OLAN

TÜRKİYE PETROLLERİ
ve
PETROL OFİSİ'NİN

**SUPER YAKITLARINI
KULLAN**

